

Siegmund Jacob Apin

M. Sigismvndi Iacobi Apini Dissertatio De Loricis Linteis Vetervm Et Novo Loricarvm Invento : Variis Notis Et Figvris Aeneis Avcta

Altorfii: Typis Iod. Gvil. Kohlesii, MDCCXIX.

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1691805300>

Druck Freier Zugang

~~Lxxii. 5. fides.~~

71. 5.

Re-644(37)

~~Re~~

1714-76...

- 35 von Lieutenant Kattens Edition
- 36 Krause de Burcio diff 1.
- 37 Mehl de Vita Patroci Lupatensium patroni
- 38 Neuman von Doh. Kauf
- 39 Eckharts Vita Alberti Stadensis
- 40 Zeyler de Gonum absolute
- 41 Sagittary historia Norberga
- 42 Schurtz fleiß von Lütkebock
- 43 Struo von Hoffmann bapeln
- 44 Demouritz von Guldman bapeln, el. Gorn.
- 45 Koch de spiritus pistoris
- 46 Strui de partu supposito illustrium foeminarum
- 47 Stubner de Burggraf Norberga diff 11da.
- 48) Erler de Statu et Org. Landgr. Hassia

M. SIGISMVNDI IACOBI APINI
DISSERTATIO
DE
LORICIS LINTEIS
VETERVM
ET
NOVO LORICARVM
INVENTO
VARIIS NOTIS ET FIGVRIS AENEIS
AVCTA.

ALTORFII
TYPIS IOD. GVIL. KOHLESII ACAD. TYPOGR.
A. O. R. MDCCCXIX.

M. SIGISMUNDI JACOBI APINII
DISSERTATIO
DE
LORICIS LINTIS
VETERVM
ET
NOVO LORICARVM
INVENTO
VARIIS NOTIS ET FIGURIS AENEIS
AUCT.

ALTONA
TABUL. IOD. GALL. KÖNIGL. ACAD. TYPOG.
A. O. R. MDCCCXIX.

Fig. I.

*Interna Pars
Fig. III.*

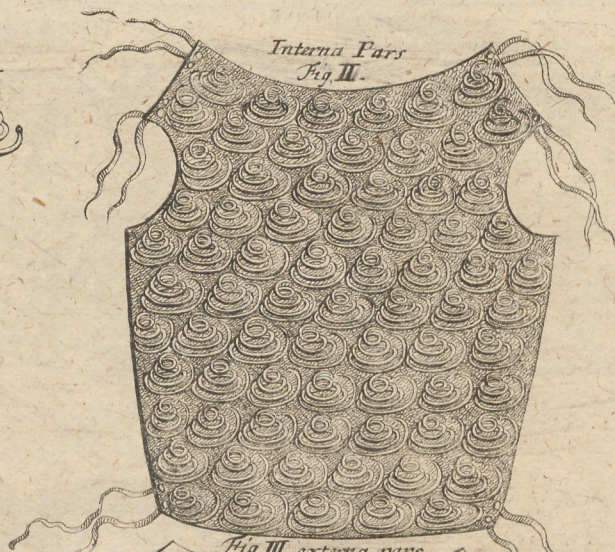

Fig. III. externa pars.

Fig. IV. externa

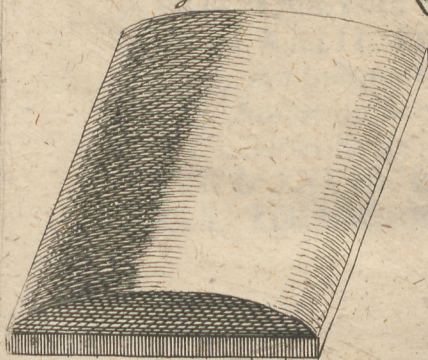
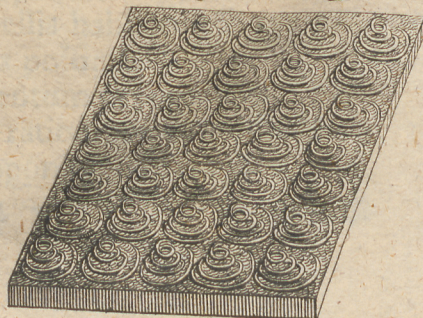
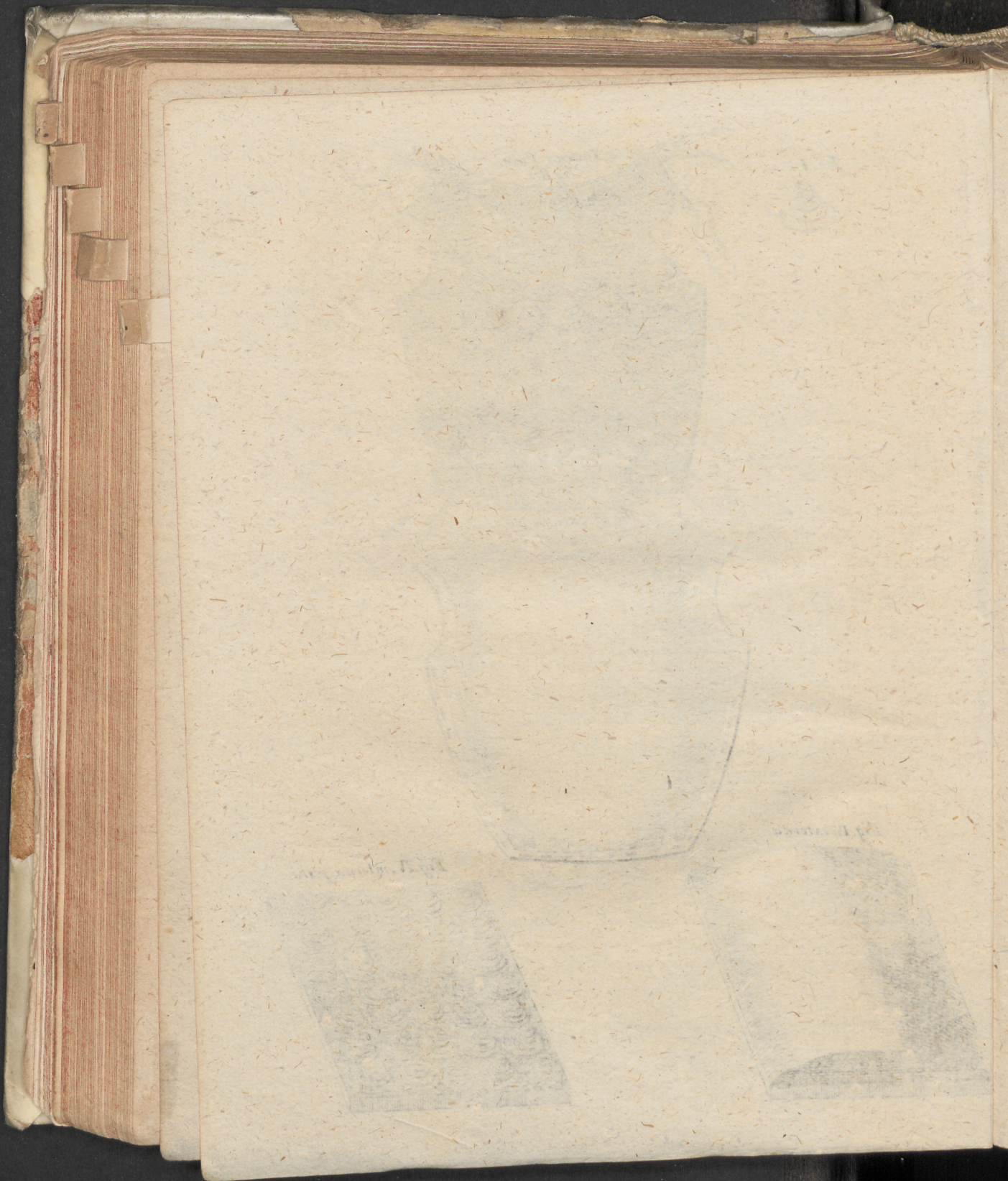
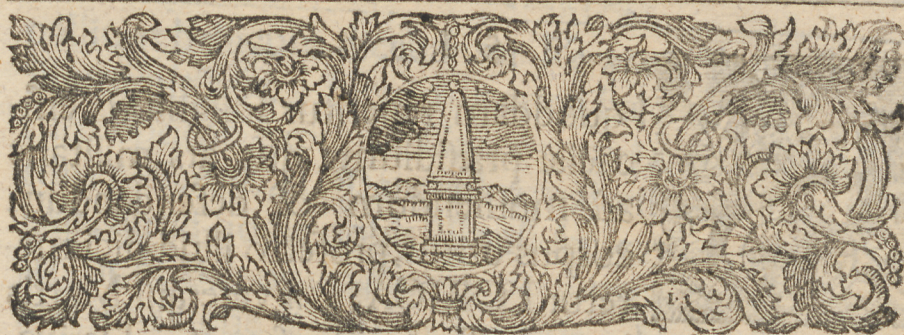

Fig. IV. interna pars

ΣΥΝΟΨΙΣ.

- §. I. Exponitur loricarum Etymologia.
- II. Synonymia.
- III. Homonymia.
- IV. Definitio generalis.
- V. Inquiritur in Inventorem.
- VI. Differentia loricarum ostenditur.
- VII ad XII. Loca evolvuntur, quibus loricarum lintearum mentio facta.
- XIII. Eruditorum opiniones recensentur de nominatis loriceis linteis, & ad tres classes revocantur, quarum I, XIV. secunda,
- XV. tertia proponitur.
- XVI. Via præparatur ad Partem Critico-Physicam.
- XVII. Quænam fuerit loricarum lintearum materia?
- XVIII. Quæ ratio conficiendi eas?
- XIX ad XXIII. Eruditorum opiniones expendit.
- XXIV. An insignem usum in bellis habuerint?
- XXV. Annon nostro ævo uti ea possimus?
- XXVI. Novum loricarum Inventum proponitur.
- XXVII & XXVIII. Exemplis & rationibus confirmatur.
- XXIX. Toti tractationi finis imponitur.

§. I.

I quoddam reperitur insignioris efficaciae praesidium, quo ars militaris ad muniendum & defendendum corpus utitur, profecto illud dici meretur LORICA, cui veterani Martis filii magno prolixoque affectu plauserunt. Derivatur lorica a *loris*, e quibus initio facta est: ita enim VARRO de Lat. Ling. L. IV: *Lorica a loris, quod de corio crudo pectoralia faciebant. Postea succederunt Galli e ferro, sub id vocabulum ex annulis ferream tunicam.* Probat hoc etymon LIPSIVS L. III. de Re Milit. Rom. Dial. VI. MATTH. MARTINIUS in Lexico Philolog. sub h. v.

§. II.

Græcis Lorica dicitur *χιτών, θώραξ, καρδιόφυλαξ*: unde VARRO recte vertit: *Pectoralia*; & SVETONIUS in vita Augusti, *Thoraces*. Germani diversimode loquuntur: valde enim familiaris illis est vox *Panzer*/ licet minus recte, quia hæc vox non continuam ferri laminam proprie notat, sed eam loriceam, quæ ex catenulis inter se connexis constabat, quamque hodierno die Polonorum militia equestris adhuc gerit, & *paludamentum* audit antiquis scriptoribus, vid. MARTINIUS l. c. sub h. v. Arma vero contra hoc pallium

pallium bellicum dicebantur *Veruta*, Panzerstecher /
 Burffspießlein. Interim tamen hæc vox Germano-
 rum optime exprimit Græcorum *θώρακα*, & Latino-
 rum *pectorale*. a) Panzenim majoribus nostris idem
 erat, quod hodie nobis *Wanst* seu *venter*: unde Pan-
 zer / ut & Belgorum *Panz-yser* a tegumento pectoris
 levi inflexione factum opinamur. Nec infrequenter
 usurparunt vocem *Krebs* / prouti LVTHERVS fecit
 Sap. X, 19. I. Theff. V, 8. ob similitudinem, quam ha-
 bet lorica cum cancri vel cauda vel majori testa, dor-
 sum animalis obtegente. Fuisse siquidem veteribus
 thoraces caudam cancri referentes, & alios ad for-
 mam testæ fabricatos, probat DVRRIVS in Dissert.
 cit. p. 13. Et licet aliæ versiones, v. g. *Moguntina* ve-
 tustior, & recusa Norimbergæ *Coloniensis*, *Vlenbergii*,
 ut & *Vinarienses* in bibliis Ernestinis, plenius ad ca-
 ptum vulgarem loquantur, tamen *θώρακα* nominantes den-
 Panzer; convenientissime tamen, meo quidem ju-
 dicio, ad stylum modernum vocatur ein Brust-Harn-
 nisch /

A 3

a) Teste POLYBIO Libr. VI. antiquis *Pectorale* erat ærea lamina
 simplex, quam pectori apponebant tantum, nudato dorso. Alii
 vero duas æreas laminas majores, fibulis ad latera conjunctas, to-
 tum pectus & dorsum obtegentes gesserunt, unde nomen *θώρα-
 κας* sive *σάρεα*, quod solidæ essent & starent sine inflexione,
 sortitæ sunt. Vid. Dissert. IOH. FRID. DVRRII de Veterum armis
 bellicis, quorum Paulus meminit Eph. VI. p. 14. §. VI.

6
 nisch/ Kürzß : qua voce audita , statim animi nostri
 sensus aliis innotescunt , nec ipsa hæc denominatio
 obscuri quid involvit.

§. III.

Varias etiam vocabuli significationes recensere in-
 stituti ratio requireret , sed brevioribus nobis esse li-
 cuerit , quod eas Vir in his rebus tradendis diligentis-
 simus I. LIPSIVS magna cura congeffit Poliocret.
 Dial. II. T. III. Opp. edit. Vesal. p. 513 — 521. multisque
 testimoniis confirmavit , quod non solum pro *tegmi-
 ne pectoris militari* , sed etiam frequentissime pro *teg-
 mine aliarum rerum* aut *inductione* metaphorice ac-
 cipi soleat.

§. IV.

His præmissis , damus generalem Loricæ defini-
 tionem , quod sit *indumentum corporis contra varias
 lethiferas aggressiones illud muniens , & ex varia ma-
 teria constans.*

§. V.

Tradita nunc loricæ , cujuscunque etiam fuerit
 materiæ , *definitione generali* , magnam toti tractationi
 nostræ dabit lucem , quædam de *inventore & diffe-
 rentia* loricarum proprie sic dictarum monuisse. Sed
 dolendum , nihil certi hac in re (quod prius attinet)
 definiri posse. Ea enim rerum antiquarum est con-
 ditio , ut , deficientibus idoneis historiarum monu-
 mentis,

mentis, melius sit tacere, quam tale quid proferre, quod nec probari, nec persuaderi aliis potest. VARRO equidem gloriam inventionis Gallis tribuit, cui tamen merito respondet laudatus LIPSIVS de Milit. Rom. L. III. p. 147. *quin ego loricas areas Roma diu reperio ante Gallos notas &c.* PLINIVS L. VII. c. 56. ait, MYDIAS MESSENIUS *invenisse dicitur*; cui assentitur POLYDORVS VERGILIUS de rerum inventoribus L. II. c. XI. Incertum igitur, quis singularum specierum fuerit autor. a)

S. VI.

Pergo potius ad declarandam Loricæ unam alteramve *differentiam*. Vbi bene attendi meretur, quomodo in specie differat linea, ne cum aliis propter commune nomen confundi videatur. Datur nempe 1) *lorica hamata* e circulis ferreis sibi invicem implexis effecta, 2) *squamea*, quæ a squamis piscium vel serpentum b) Græcis *δάρεξ λεπιδωτός* vocabatur, eo quod

a) Poterit tamen aliqua probabilitatis specie affirmari, venatores antiquissimis temporibus exuvias ferarum induisse; temporibus succedentibus vero, postquam terræ viscera ferrum dederint, ad horum imitationem ferrea tegumenta corporis varia & hætenus ignota figura elaborasse homines. Non obscuris verbis hoc indicat POLYBIUS L. VI.

b) aut avium, quæ habent squamas in pedibus, sicut pisces. Et talem fuisse Goliathi loricam I. Sam. XVII, 5. AR. MONTANVS, L. OSIANDER & B. LVTHERVS ex collatione locorum Levit. XI, 9. sq.

quod laminæ æreæ vel ferreæ minores, hamis invicem, in modum squamarum, connectebantur. Ab iisdem laminis, plumarum formam referentibus, 3) *plumata lorica* suum traxere nomen. a) His non erant dissimiles 4) *corneæ* Sarmatarum, draconis squamas vel nucis pineæ speciem repræsentantes. b) Laudatur etiam 5) *lanea*, & 6) *segmentata*, a LIPSIO de Militia Rom. L. III. Dial. VI. L. IV. Dial. IX. L. V. Dial. XI. & Anab. ad L. III. Dial. III. qui etiam de omnibus his nominatis & aliis pluribus speciebus expresso egit c), ut Iliada post Homerum scriberem, si prolixius eas recensere vellem. Sufficiat saltem ad differentiam *lineæ* declarandam eas adduxisse: cujus paulo specialior a nobis nunc habenda erit ratio.

§. VII.

9. sq. Deut. XIV, 9. 10. Ezech. XXIX, 4. שקשש *squamam* nominantia, dum sermo de piscibus instituitur, probant. Honestiorum autem loricas squameas fuisse testatur LIPSIVS de Re Milit. Rom. L. III. Dial. VI.

a) Parthis hæc adeo familiaris erat armatura, ut non solum viri, sed equi ea defenderentur ab hostili vi, teste IVSTINO L. XLI. c. II. & SVIDA in voce *θώραξ*.

b) Siquidem PAVSANIAS in Atticis auctor est, a Sarmatis curam suscipi plurium equorum, tum bellicis usibus, tum sacrificiis destinatorum: quorum ungulas collectas, dissectasque perforabant, nervis equinis bubulisve consuendas. Vid. DVRRII cit. dissertatio p. 12. §. III.

c) & segmentatam scalpro figuratam objecit spectatorum oculis loco citato.

§. VII.

Hoc ut rite recteque fiat, ante omnia fundamentum, seu quibus in locis loricarum linteorum mentio facta sit, exponendum erit. Testantur vero antiquissimarum rerum scriptores, e quibus LIPSIVS l. c. plura jam collegit, hoc loricarum genus a *Gracis*, seorsim *Macedonibus*, *Thracibus*, ab *Hispanis*, *Italis*, imo ab ipsis *Imperatoribus* & *Regibus* fuisse adhibitum. Vnum ergo alterumve locum in medium proferamus.

§. VIII.

A *Gracis*, seorsim *Macedonibus* initium faciam. HOMERO Iliad. β. *Ajax Oileus* dicitur λινοθήρηξ, itemque *Adrastus*. Ad quæ loca PLINIVS respicit L. XIX. c. l. cum scribit: *Thoracibus lineis pugnasse, paucos tamen, testis est Homerus*. In ALCÆO etiam Poeta apud ATHENÆVM θώρηκες νεόλινοι, thoraces e novo lino, recensentur. Immo communiter Athenienses, Iphicrate duce, de quo CORNELIVS NEPOS seu ÆMILIVS PROBVS inquit: *Genus loricarum mutavit, & pro ferreis atque aneis lineas dedit: quo facto, (en causam) expeditiores milites reddidit*. THYCIDIDES etiam ipso operis initio indicare videtur, Athenienses lineas tunicas gestasse: ὁ πολὺς χρόνος, ait, ἐπεὶ δὴ λιτῶν τε λινῶν ἐπαύσαντο φορεῖντες &c. Alias autem rarus apud Græcos serici, rarus admodum lineæ vestis

B

usus

usus fuit, teste OCTAVIO FERRARIO de re vest. P. II. L. IV. c. XI. insert. Tomo VI. Antiq. Rom. The-
sauri I. G. GRÆVII. Gestarunt vero etiam *Mace-*
dones, quorum arma olim erant, DIONE autore in
Caracall. θώραξ λινῆς τεύμιτος, ἀσπίς χαλκή, i. e. *thorax li-*
neus trilix, clypeus areus. Sic Alexander apud PLVT-
ARCHVM θώρακα λινὴν διπλῆν: *thoracem lineum bilicem*.
conf. ARRIANVS de Militia Alex. M. CVRTIVS
L. IV, 6. VII, 9. VIII, 2. & IOH. BAPT. CROPHIVS
in Antiq. Maced. L. III. c. IV. inf. Tomo VI. Antiq. Gr.
IAC. GRONOVII, p. 2918. & 2922.

§. IX.

Thracibus etiam adscribit XENOPHON L. V.
Anab. χιτωνίσκος ὑπὲρ γονάτων, πάχος ὡς λινὸν τετρατοδέσμος, i. e.
tuniculas super genua, crassitie ut linum, quo stragula
vinciuntur. Quo loco etsi præcise loricarum non
mentio fiat, sufficit tamen gestasse tuniculas crassitie
ut linum, quo stragula Vinciuntur. Figura enim ad
rem nihil facit, modo lineæ fuerint. Ideoque etiam
hic locus sine deliberatione a LIPSIO l. c. fuit addu-
ctus, quia tunicæ istæ vice thoracum fuerunt.

§. X.

Apud *Hispanos* etiam hoc loricarum genus fuisse
in usu credit LIPSIVS, quando l. c. p. 151. ait: *Cuius-*
modi Hispanorum credo fuisse, quo pugna Cannensi
POLY-

POLYBIVS destituit, ἐν λινοῖς πορφύρεοις χιτῶσιν : *in lineis purpura prae-textis tunicis*. Quod ipsum ex eo LIVIVS. Atque ita de iisdem Hispanis STRABO L. III. λινόθώρακες οἱ πλείους Σπάνιοι δὲ ἀλυσιδωτοῖς χρῶνται : *in lineo thorace plerique, pauci hamatis utuntur*. Quin etiam Chalibes apud XENOPHONTEM L. IV. Anabaf. (atquin ferri ibi copia) in hoc thorace : εἶχον, αἰτ, θώρακας λινῆς μεχρὶ τῆ ἥτης : *Habebant loricas linneas ad imum ventrem usque*.

S. XI.

In Italia quoque loricas linneas habuisse testatur LIPSIVS l. c. Et LIVIVS Augustum legisse asserit in *thorace linteo* scriptum, de Cossi optimis spoliis. Qui vetus fuerit oportet & ab illo ævo. SILIVS etiam populariter Faliscos ita armat :

Indutosque simul gentilia lina Faliscos.

Meminit & alibi :

— — — *leuon qua tegmine thorax*

Multiplicis lini claudit latus.

Adducitur etiam plerumque locus LIVII ex L. X. H. R. Dec. I. ubi de Samnitibus dicit : *Prioribus Samnitum ea detestatione obstrictis, decem nominati ab Imperatore, eis edictum, ut vir virum legerent; donec sexdecim millium numerum confecissent. Ea LEGIO LINTEATA ab integumento consepti, quo sacrata nobilitas*

B. 2

tas

tas erat, appellata est, his arma insignia data & cristata galea, ut inter ceteras emeretur. Magna circa hunc locum Criticorum lis est. Fuerunt enim multi, qui, hunc locum explicantes, dixere, *legionem linteatam* dictam eo, quod lineis loricis armarentur. In hunc sensum SIDONIUS APOLLINARIS scribit L. VIII. ad Leonem: *Linteatum dici, veste seu alio tegumento linteo indutum.* Alii contra non ita intelligendum esse locum citatum volunt, ac si tot lintei thoraces Samnitibus fuissent, ut sexdecim millia ipsorum illis armari potuissent, sed appellatam linteatam legionem a Livio vult FESTUS POMPEIUS L. X. quod Samnites singuli ad aram velis linteis circumdatam, se non cessuros Romano militi iuraverant. vid. MARCELLI DONATI dilucid. in T. Livium, collectæ a IANO GRVTERO in thesauri critici Tomo VI. p. 21. Quamvis igitur posteriorem sententiam priori longe anteferendam facile concedam, interim tamen Festum Pompejum in eo a textu aberrasse judico, quia Samnites ad aram velis linteis circumdatam, se non cessuros Romano militi iurasse, crediderat, cum saltem ab *integumento CONSEPTI* dicantur, h. e. septo aut muro includebantur, qui postea integumento circumdabatur, quo symbolo illis quasi injungebatur, ut, sicuti septum hocce illos unitos teneret, ita coram hostibus starent conjunctis viribus,

viribus, secundum illud : *Vnita vis fortior*. Hoc etiam ab illis postmodum juramento confirmatum esse admodum credibile mihi videtur.

§. XII.

Ipsos denique Imperatores atque Reges has loricas, ut munimentum corporis firmissimum, valde aestimasse constat. Sic LIVIVS & SVETONIVS Augustum *lorica sub veste munitum fuisse* tradunt, & de Imperatore Galba SVETONIVS L. VII. p. 582. ex edit. Grævii 1691. H. C. dicit : *Loricam tamen induit linteam, quanquam haud dissimulans parum adversus tot mucrones profuturam*. DION etiam in Caracalla meminit, eum imperatorem instituisse genus militum, quos *Alexandrinus* appellavit : eos thorace ex triplici lino usos esse. Porro apud XENOPHONTEM in Pædia Cyri L. VI. legitur : *Abrades, Rex Susorum, induebatur thorace lineo, more patrio*. Celebratur quoque Amasis, Ægyptiorum Regis, *linteus thorax* ab HERODOTO L. III. de quo PLINIVS L. XIX. c. I. inquit : *Mirentur hoc ignorantes, Ægyptii quondam Regis, quem Amasin vocant, thoracem in Rhodiorum insula ostendi in templo Minervæ, 365 filis singula fila constantem*. Ita LIVIVS L. IV. c. 20. meminit thoracis linei a Cossio, interfecto Tolumnio, adempto, ac in templo Jovis Feretrii sacrato. Hæc

B 3

potiora

potiora sunt exempla, quæ ex LIPSIO & fontibus ipsis colligere & addere placuit. Plura adduci potuisse non nego; sed cum ex his paucis rei veritas pateat, neque oratio pro instituti ratione texatur longior, pergendum ad diversas eruditorum opiniones seu commentationes in dicta loca, ut videamus, quæ hætenus multorum animos opinio traxerit; iudicaturi deinde, quid veritati magis consentaneum videbitur.

§. XIII.

Commodissime autem, quicquid hætenus mihi innotuit, ad tres classes revocatur. Prima continet eorum sententiam, *qui lineas chlamydes bombyce, spongia, lanaque minutatim dissecta, ad instar culcitre fartas esse credunt.* Ita cum aliis vult TITIVS in controversiis. Sed eum merito magnus Antagonista VILLIOMARVS reprehendit, primo, quod chlamydes cum tunicis confundit: deinde, quod puerili errore bombycem, quod erat sericum, pro gossipio, quod Itali *bambaggio* vocant, posuerit. Et quare *lineum* diceretur, quod tamen ex alia materia confectum erat.

§. XIV.

Secunda classis CASAVBONI & SALMASII commentationes comprehendit, *qui thoraces seu loricas*

ricas opera atque artificio coactiliariorum ἔναιλοποιῶν,
 qui linum aceto vel austero vino, cui sal esset adiectum,
 probe macerabant, fuisse factas existimant. Sic enim
 CASAVBONVS in notis ad Sueton. L. VII. Imp. Gal-
 ba p. 582. ait : *Linteis sive lineis loriceis pro thoracibus*
esse usos veteres, norunt omnes; sed quomodo illa fierent,
ἔναιλοποιῶν, qua ratione linum ita induresceret, ut etiam ferro
resisteret, hoc non norunt omnes. Fiebant autem lincei
thoraces opera atque artificio coactiliariorum ἔναιλο-
ποιῶν, qui linum aceto vel austero vino, cui sal esset ad-
iectum, probe macerabant; deinde ita cogeant, ut soli-
ditatem ac crassitiem linteae octies, decies aut saepius in
se complicati haberet. Probat hanc suam sententiam
ex NICET. ACOMINATI Libro I. rerum Isaaci An-
geli, cujus verba latina tantum apponamus: Ipse
Conradus, ait, sine scuto tunc dimicabat; sed pro lorica
textum quoddam gestabat, e lino factum, vino austero
probe salito maceratum, saepius replicatum: quod qui-
dem sale ἔναιλο coactum adeo firmum adversus ictus
erat, ut penetrari a nullo telo posset. Erant autem hu-
ius texti plagella octodecim ἔναιλο eo plures. SALMASIVS
in Plinianis Exercit. in Caji Julii Solini Polyhist. T. I.
p. 346. non parum ab hac sententia recedit, ita tamen,
ut circa materiam ipse secum non convenire videatur.
Verba ejus ita sonant: Ex lana coactili ἔναιλο centonibus
tunicas ac tegmenta sibi parabant milites ad tela vi-
tanda.

tanda. Πιλητὰς θώρηκας Græci vocabant. Θωρακονάκτας recentiores dixere, hoc est, νακτὰς θώρηκας. Nam νακτὰ ἑπιλητὰ eadem. Vnde ἑ νακτῆς, fallo. Nam centones ex lana erant coacta, qui non solum ferro, sed igni resistebant. Porro Tom. II. p. 702. l. c. ait: Indorum lineæ vestes texabantur ex arborum lana (h. e. lanugine) nec aliud apud Indos linum. Notetur tamen, quod lana illa arborum etiam linum dicta sit. Falsus igitur MELA, cum scripsit, Indorum alios lino vestiri, alios lana, quam sylva ferunt. Recentiores commentatores, uti hæcenus observavi, vel Casaubonum vel Salmasium sequuntur, ut illos adducere non opus esse videatur.

§. XV.

Ad tertiam classem eos refero, qui thoracem lineum a loricis non nisi materia diversum fuisse judicant, quod illæ essent annulis ἑ catenulis æneis consertæ, hæ autem ex torulis trilicibus, quadrilicibus aut bilicibus ἑc. Eximius hujus rei testis est HERODOTVS Lib. III. cap. 47. ἔοντα, inquit, μὲν λίνεον ἢ ζώων ἐνυφασμένων συχνῶν κεκοσμημένον δὲ χρυσῷ, καὶ αἰετοῖσι ἀπὸ ξύλων δὲ ἐνέκα θωυμάσαι ἄξιον ἀρπεδόνη ἐκδῆν τῷ θώρηκι ποιεῖν ἔδσα γὰρ λεπτή ἔχει ἀρπεδόνας ἐν ἐώυτῃ τετρακοσίας καὶ ἐξήκοντα πᾶσας φανερὰς, h. e. Lineum ex xylo, ἑ frequentibus animalibus intertextis, ornatum vero auro ἑ lanis, (a) propterea admiratione dignum faciunt, singula thoracis fila, quæ cum exilia sint, habent tamen singula in se tricena sexagena fila omnia conspicua. OCT. FERRARIUS de re vestiaria P. II. Lib. IV.

(a) De qua textura ex instituto egit SALMASIUS in Vopiscum p. 511. edit. Paris.

IV. c. XI. *thoracem lineum nonnisi materia diversum fuisse credit,*
 quod illæ essent *annulis & catenulis æneis conserta*, hæ au-
 tem ex torulis trilicibus, quadrilicibus aut bilicibus.
Toros appellat funiculos ex multis filis tortos, qui
 propterea a numero dicebantur bilices & trilices: qui
 deinde tori inter se filis conserebantur, & firmissi-
 mum opus præstabant, ut exemplum Amasis Ægy-
 ptiorum Regis confirmat, cujus lorica filis contexta,
 quorum singula *trecentis sexaginta quinque filis* constarent.
 Quin idem in cassium descriptione, stamina singula,
centenis quinquagenis filis constare ait, vocatque *sta-*
mina, quæ alii *toros*, græci *βέρας* in restibus. *Fila*
 autem, ex quibus stamina illa sive tori constabant,
 licia etiam vocata docere loricas bilices ac trilices
 apud VIRGILIVM. Hæc SCALIGER de loricis lin-
 teis. Nemo ergo lineas tunicas, porro ait FERRA-
 RIVS, mirabitur pro armatura gestatas, nisi qui in
 veterum scriptis plane peregrinatur. At Casaubo-
 nus ad Suetonium diversa ratione hujusmodi thora-
 ces linteos factos credit. Verisimilior tamen Scali-
 geri opinio est, propter loricas bilices, trilices, quæ
 in coactilibus locum habere non poterant. His illu-
 stre testimonium IOH. SCHEFFERI addo, qui *de*
antiquorum torquibus cap. IV. inf. Tomo XII. Thes.
 Antiq. Rom. I. G. GRÆVII p. 917. ait: *Quid est trilix*
lorica? quæ constat ex loris tribus in unum funem contortis &
consertis

consertis hamis, quomodo hodie Germani *Zwillich* / *Trillich* appellamus, vestem non ex singulis, ut fit vulgo, sed duplicibus triplicibusque filis in unum contortis textam. Fuerunt ergo torques veteres vere tortæ ex uno pluribusque filis, habueruntque suos non quidem discretos, verum serie continua iunctos annulos, in quo a catenis vulgo dictis differebant. Reliquorum aniles fabulas lubens prudensque prætereo, an vero alii meliora protulerint non liquet.

§. XVI.

Restat, ut quod caput rei est, exponam. Ita vero nunc progrediar, ut universam tractationem ad quatuor ista momenta revocem, *quænam* 1) fuerit loricarum materia? 2) quæ ratio conficiendi? 3) an insignem usum habuerint? & 4) an non nostro ævo cum fructu adhiberi possint.

§. XVII.

Pleniorum itaque historiam consignaturus, materia primum, ex qua hoc genus loricarum fuerit confectum, commemoranda venit. Non dubito autem fore multos, qui hunc laborem irritum & supervacaneum judicent, cum ex adjecto prædicato, quo *linneas* vocavi, unusquisque genuinum materiæ conceptum sibi formare possit. Verum enim vero antiquitatis æstimatores rectius mitiusque sentient, quando *varias* extitisse *lini species*, & unam altera præstantiorem fuisse secum reputabunt. Sic refert GRONOVIVS *Tom. IV. Antiq. Græc. p. 939. de lino Carpasio*, quod igne non consumatur. PLINIVS

L. XIX.

L. XIX. c. I. *Asbestinum* genus lini esse, quod igne non absumitur, affirmat. SALMASIVS in *Exercitationibus Plinianis* in *Caji Iulii Solini Polyb. T. II. p. 702.* ex vero scribit: *Indorum lineæ vestes texebantur ex arborum lana* (h.e. Gossypio) *nec aliud apud Indos linum.* Lectu etiam sunt dignissima, quæ GVIDO PANCIROLLVS, libris duobus *de rebus memorabilibus jam olim deperditis*, & contra recens atque ingeniose inventis, de *Asbestino*, *Byssu*, *Carpasio* erudite conscripsit L. I. p. 23-32. Quæ igitur nunc materiae conditio? Ego pro mea tenuitate eam apodictice definire non sustineo, si tamen, quando firmiora desunt argumenta, conjecturae locus est, admodum mihi probabile videtur, aliquas saltem loricarum lintearam ex *Asbestino* vel lino *Carpasio* fuisse compositas, dum relatum legimus, eas & igni & ferro restitisse, ita, ut materiae præstantia effectus hujus mirabilis causa extiterit. Interim tamen negare nolo, nonnullas gentes etiam adhibuisse *linum commune*, ex quo alias vestes contextas habebant, præsertim cum non de omnibus loriceis, quod similem effectum habuerint, id ostendi, neque etiam veram *Asbesti* & *Carpasii* præparationem, quæ vero quam maxime requirebatur, ad omnium notitiam venisse, idoneis argumentis probari possit.

§. XVIII.

Exposita materiae nobilitate ad alterum disceptationis

tionis nostræ momentum pergam, quod *modum conficiendi loricæ* concernit. Certe hoc quæsitum illud est, quod plurimis commentatoribus multum hactenus negotii fecit. Hanc ob causam sæpius citatus LIPSIVS multa de loricis differens L. III. de *Milit. Rom.* p. 153. lectores suos quasi ad ulteriorem investigationem mirabundus allicit, quando dicit: *Mirrus ille thorax* (scil. linteus) *et conficiendi ratio cur perit? requiri deberet, et fortasse posset ex iis, quæ Nicetas scribit. a)* Quapropter eruditissimi viri partim proprio conatu, partim aliorum industria instigati, omnem navarunt operam, ut fere deperditam artem integram restituerent, quarum sententias supra ad tres potissimum revocavi classem. *b)* Meum nunc erit modeste illas expendere.

§. XIX.

Prima fuit TITII omnium minime rei conveniens, quod recte jam VILLIOMARVS observavit, *c)* ut adeo plura addere non sit opus. Confundit enim *chlamydes* cum *tunicis*, & *bombycem* pro *gossypio* ponit, quæ omnia a lino diversissima sunt.

§. XX.

Altera sententia est illorum, qui *loricæ opera et artificio coactiliorum et ανδαριων*, qui *linum aceto vel austero*

a) verba sunt allegata §. 14. *b)* supra §. 13. *c)* vid. §. 13.

austero vino, cui sal esset adiectum, probe macerabant, fuisse elaboratas crediderunt. Et huius sententiæ autor CASAVBONVS est, a) qui etiam in operibus suis p. 1803. porro ait: *Non solum ipsum per se acetum ignem restinguit, sed etiam aceto illita aut in eo macerata ignem respuunt. Idcirco Vitruvius & Hero Mechanicus coria, quibus Machine circa teguntur, paleis iubent farciri in aceto maceratis. Plura alia exempla l.c. videantur. PLINIVS L. VII. c. 48. ait: Lana per se coacta vestem faciunt, & si addatur acetum, etiam ferro resistunt.* Sic nempe eam aceto vim tribuit, quam NICETAS vino austero, nisi & acetum ipse intellexit.

§. XXI.

Fateor, cum hæc & similia legissem, me valde dubitasse, an ignis peculiari quadam virtute per acetum restingui possit, & sal atque acetum spiculis suis acidis corpora crassiora faciant; sed cum ipse ad modum præscriptum in panno communi lineo periculum facerem, illumque aceto atque sale probe maceratum liberiori aeri exponerem, quo facilius exsiccaretur, propria summedoctus experientia, & duriorum illum & spissiorum evasisse, CASAVBONI proinde sententiam, illorumque qui cum eo faciunt,

C 3

non

a) Vid. §. 14. ipsa verba Casauboni.

non omni destitui fundamento. *Sal* enim habet particulas rigidiores, plurimis angulis instructas, & ex omnium Chemicorum sententia principium firmitatis est. Ita scimus sale nitroso vel ammoniaco ferrum solere indurari; ideoque quosdam artifices (quod a viro doctissimo accepisse se testatur HAMMELIVS) ferrum una cum fuligine, sale communi, equi ungulis & urina argillæ involvere, diutiusque in igne detinere, candefactum autem statim aqua frigida extinguere; quo casu summam duritiem consequatur. Videmus porro vim salis in indurandis carnibus infumatis, ^{a)} ut adeo quoad hanc partem sententia Casauboni hactenus defendi possit. *Acetum* quod attinet, gaudet etiam particulis rigidis & ex omni parte figuræ maxime tetraedricæ, quæ si cum spiculis salinis in meatus lini aliorumque corporum invehantur, & cuneorum instar adigantur, duritiem ac soliditatem procurant. Cui si accedat lini ita macerati multiplex compactio & compressio per artificum machinas & instrumenta, non dubium est, quin corpus perquam firmum ac solidum ferro & igni resistens exsurgat; quandoquidem notum est, vel solam coactiliariorum operam in pannis illis, qui vulgo *Silb* vocantur, mira præstare.

§. XXII.

^{a)} Vid. STVRMIVS in *Phys. Hypoth.* p. 535. *Phys. Erotem.* p. 155. & BOYLEVS P. II. *Sect.* XLIV. *Hist. Fluid. & Firm.*

§. XXII.

Si vero quis nobis opponat injuriam humidæ tempestatis, qua militibus etiam dimicandum erat, quaque facile potuerit evenire, ut firmitas ab aceto atque sale orta per repentinas & præcípites pluvias maximopere collabefieret; *huic respondemus*: potuit huic malo caveri per exterius superinductum pannum, aut *lintheum simplex ceratum vel oleo imbutum*, quod omnem ab ingressu ad interiora humorem arceat. Accedit etiam, crassitiem lini sæpius replicati id non permisisse: nam in loco NICETÆ, supra allegato, hujus texti plagellas octodecim & eo plures fuisse legimus, ut adeo ingressio aquæ non timenda, neque experientiæ refragentur, quæ erudite CASAVBONVS conjecit. a)

§. XXIII.

Tertia denique sententia omnium optima esse videtur, quæ *ex torulis trilicibus, quadrilicibus aut bilicibus loricas lintheas fuisse confectas asserit*. b) Nam 1) constat, ejusmodi opus non potuisse non firmissimum fieri, si tam multa fila primum seorsim inter se

a) Ostendi hactenus, quibus rationibus forsitan fuerit inductus Casaubonus, ut acetum & sal tantæ firmitatis causam agnoverit. Interim tamen vera hæc lintheorum loricarum præparatio minime fuit, ut ex sequentibus clarius patebit.

b) Vid. §. 15. supra.

se contorquerentur & complicarentur ; deinde de-
 mum ex his diversimode complicatis textura confi-
 ceretur, quæ & *firmitate* & *levitate* reliquis omni-
 bus præstaret. Nec 2) dubitare nos de hoc invento
 singularis peritia lintheonum a) permittit, qui omni
 studio, opera, diligentia, mente denique omni in id
 incubuerunt, ut tantæ virtutis linum perficerent, &
 magis magisque hac arte excellerent. Testatur in
 hujus rei documentum H. C. HENNINVS in *notis*
ad Bergierii L. IV. insert. Tomo X. Antiq. Rom. I. G.
 GRÆVII integrum *collegium linteorum* (ut hodie fere
 solent esse societates pictorum) fuisse, & *codex Theo-*
dorianus IACOBI GOTHOFREDI Tom. III. p. 509.
 expressis docet verbis, quod *linteones* in usus vestis
 militaris fuerint adhibiti, hisque lintheonibus nonnulli
 præerant, qui *procuratores linifcorum* dicebantur,
 conf. TH. REINESII *syntagma inscriptionum antiq.*
 p. 629. & 686. Provoco 3) ad quotidianam experien-
 tiam, quæ docet, *tapetium* artifices tantæ crassitie
 sæpius fecisse peristromata, ut glans plumbea vi ex-
 plosa mirifice sit reperiussa. Imo Poloni ad hunc
 usque diem ex *serico* tale vestimentum construere
 sciunt, quo induto, omnes insultus, alias maxime
 lethi-

a) *Linteones* erant, qui lintea texerent ; *Lintearii*, qui venderent.
 Vid. STEWECH. L. I. c. VII. *ad Veget.* GRÆVIVS *Antiq.*
Rom. T. VII. p. 1534.

lethiferos spernunt. Denique hæc omnia egregie confirmant, quæ Magnif. Dn. D. RINKIVS, Patronus noster suspiciendus, de *Cive Carneoburgensi* mihi aliquando commemoravit, quod ex sæpius complicata charta composuerit corporis tegumentum, omnes ictus reperiens; unde certe rectissime a minori ad majus, nempe loricas bilices, trilices &c. poterit quis argumentari.

§. XXIV.

Cum igitur hæc dicta tam clara & manifesta sint, ut manibus quasi palpari queant, ac demonstratione ulteriori haud indigeant, quæritur nunc: *an lorica lintea usum in bellis habuerint?* PAVSANIAS L. I. c. 19. magis venantibus, quam pugnantibus loricas istas commendat: οἱ θώρακες, inquit, οἱ λιννοὶ μαχομένοις μὲν ἔχ' ὁμοίως εἰσὶ χρήσιμοι. Διτᾷσι γὰρ καὶ βιαζόμενοι τὸν σιδήρεον, θηρέοντες δὲ ἀφελῶσι, ἀποχλῆνται γὰρ σφίσι καὶ λεόντων ὀδόντες καὶ παρδάλεων, h. e. *Lorica lintea pugnantibus non aque utiles. Transmittunt enim ferrum vehementius percussi: venantibus autem prosunt. Retunduntur enim in iis leonum dentes & pantherarum.* Verum enim vero hæc verba tantam sibi minime conciliant auctoritatem, ut iis subscribamus. Ut enim taceam unius viri testimonium tot loca contraria minime evertere, patet ex præcedentibus & locis ibi

D

allega-

allegatis fere omnibus, 1) munitos fuisse milites loricis lineis & expeditiores redditos ; 2) vim ferro & igni resistendi habuisse passim legitur ; 3) vix credibile omnium cum applausu fuisse adhibitum & approbatum hoc loricarum genus, nisi præstantius reliquis deprehensum fuisset, & insignem in bellis habuisset utilitatem. Ceterum PAVSANIÆ verba nihil aliud probant, quam quod prisca quædam conficiendi ratio & ipsi cognita, ita fuerit comparata, ut non omnem ferri acuti vim ac violentiam superaret.

§. XXV.

Altioris contra indaginis expedienda quæstio videtur: *Annon lorica lintea cum utilitate nostro ævo adhiberi possint ?* Respondemus 1) possent quidem commendari, si nobis prius antiqua earum conficiendi ratio, *quoad omnia artis compendia* satis clare nota esset. 2) Si vel maxime omnia clara & explorata essent, admodum tamen preciosæ mihi videntur ejusmodi loricae, adeo, ut dubitem, an tota legio tali armatura possit exornari. Interim tamen cum illis non facio, qui omnes plane loricæ hodie rejiciunt, ex his fundamentis : 1) quod impetus globulorum, etiamsi corpus ipsum non penetrent, tamen cum maxima membrorum corporis humani contusione fiat, qua æque inhabilis ad dimicandum reddi-

redditur miles, ac si vita sua esset privatus; 2) dicunt, strenuus atque animosus miles, quando ipsi cum hoste conflictandum est, non habet rationem loricae ferreae, multo minus lineae aut coriae, dum non omnium glandularum ignitarum eandem esse vim credit, secundum commune proverbium: *Es treffen nicht alle Rugeln*; & libertatem patriae vitae anteponendam gloriae sibi ducit. Sed ad primam *respondemus* objectionem, quod de *loricis ferreis* id quidem posset concedi, de *lineis* vero minime, ob singularem, qua gaudent, crassitiem & aliqualem elaterem. Secunda objectio in tantum valet, in quantum quis plane nullam vitae suae rationem atque curam habet, & non nisi levem, non dicam dissolutum animum hominis ita gloriantis prodit. Vita enim non est nostrae potestatis, ut cum possit servari, *ex imaginaria ista magnanimitate* abbrevietur. 2) Longior vitae aetas bellicosi militis ampliorem usum praestat in bello. 3) Officium etiam boni ducis id requirit, ut strenuum militem conservet quovis modo. Conf. PV. FENDORFIVS *de Iure Nat. & Gent.* L. II. c. IV. §. 17. qua solide inquit: *an & quousque homini aliqua potestas in propriam vitam competat, ad eam vel periculo ancipiti ultro exponendam, vel lentis viis atterendam, vel denique violento modo abrumpendam.* Non incommode autem mihi nunc in mentem venit,

D 2

anno

annon lorice, elatere quodam gaudentes, violentia externa satis resistentes, preparari possent? Ego de felici successu non dubito; quapropter meas cum Lectore benevolo communicabo cogitationes.

§. XXVI.

Sumatur *corium* paulo crassius, quale est cervinum vel alcis, *a)* de quo, quod globulis sclopetorum & aciei gladiatorum transitum prohibeat, vulgo creditur, & sæpius experientia confirmatum legitur. Posteaquam igitur ad formam pectoris humani, ut alia lorica fuerit exsectum, affigantur ipsi firmiter *fila ferrea* plurima spirali modo in *coni formam flexa*, (fig. I.) interstitia vero reliqua *lana* (fig. II.) aut alia materia simili *b)* effarciantur, & hæc omnia denique *noovo obducantur corio*, (fig. III.) sicque habebimus loricas corpus optime munientes. *c)*

§. XXVII.

a) Sic teste OLAO MAGNO Lib. II. c. XIV. Finni septentrionales solent coria alcium iuncta aquis superfusis congelata ad corporum munitionem adhibere.

b) v. g. von gesottenen Kossbaaren.

c) quoad anteriorem partem. Et certe conveniens hæc est militi fortis armatura, qui tergo nunquam metuit, maxima constantia in adversum hostem pugnaturus. In quam fiduciam animos suorum erigere vult magnus Macedonum Rex Alexander, qui semithoraces suis militibus dedit pro thoracibus, ut, si mansissent, securitatem ac munitionem haberent, anterioribus partibus occultatis; sin fugissent, averfa hostibus nuda paterent, ut est apud POLYANVM L. IV. Strat. in Alexandro §. 13. Addi his meretur non ita pretiosus quidem,

§. XXVII.

Ad hunc fere modum insignis ille, & post fata celeberrimus Mathematicus E. WEIGELIVS inter alia multa tanquam inventum suum reliquit *culcitras, lectos, ephippia*. (fig. IV.) Videmus etiam in bellis, ac præcipue in oppugnationibus urbium, saccos ejusmodi rebus effardos, globorum ex tormentis, maximæ licet magnitudinis, explosorum vim

D 3 infrin-

dem, sed ad defendendum corpus, illudque ab ictibus gladiatorum muniendum satis idoneus conficiendi pectoralia modus. Quæ lorica ut eo rectius ad mentem nostram elaboretur, placet propter occurrentes terminos technicos varios, totum artificium Germanicis exprimere verbis. Man kauffe 4. recht grosse gegossene Pappdeckel, und schneide solche vor allen Dingen nach seinem Leib, daß einer auf den andern sich schicke, und ich sie alle vier übereinander wie ein Bruststück anlegen kan. Wann dieses geschehen, so werden sie alle auseinander gelegt, und der unterste, der immediate auf den Leib kömmt, mit rothen oder anderen Tuch gesüßert: alsdann wird er über einen hölzernen Stock, der so dick als mein Leib ist, gespannt, und die Seiten von aussen mit Leim oder Buchbinder-Pappen überstrichen. Ist dieses vollzogen, so streuet man auf den Pappen gestossen Ziegelmeel, und laßt es trucken werden, damit ich über das Ziegelmeel wieder Leim oder Pappen streichen, und den andern Pappendeckel darauf kleben kan. So bald es trucken, muß ich diese 2. Deckel, so hart es seyn kan, mit einem Hammer schlagen, daß sich das Ziegelmeel in den Pappendeckel einbringen kan. Und so verfare ich, bis die 4. Deckel aufeinander sind: es muß aber allezeit zwischen 2. Deckel das Ziegelmeel kommen, und geschlagen werden. Wann nunmehr alles verfertigt, so läßt man den außern Theil auch mit Tuch überziehen, rings umher mit Leder einfassen, und bedienet sich dessen, so oft es nöthig ist. Ad hunc modum ipse tale pectorale feci, & quod variis in casibus cum utilitate possit adhiberi sum expertus. Transire enim gladium & corpus lædere non permittit, gladiatoribus insignem præstat usum, & globulos minores sclopetorum repellit.

infringere & irritam reddere, vid. G. C. STAHLIVS in *Architectura sua militari* P. III. c. 17. p. 248. Ex eodem fundamento inventæ sunt hodie vestes, quæ talibus repletæ, corpus a vi gladiatorum ac globulorum ex sclopetis explosorum præservant ac defendunt. Hinc B. HAMBERGERVS in diff. phys. *de Elatere a)* de his vestibus ita iudicat: *Nec dubium est, easdem, quod & levitate & aliis commodis præ cataphractis se commendent, notiores fore & frequentius in usum vocatum iri, nisi precium earum nimium excurreret. Conficiuntur nempe ex serico firmioris consistentiæ & gossypio ad eundem fere modum, quo fasciæ pectorales apud nos solent. In hoc solummodo differunt, quod, cum hæ rariores sint ac tenuiores, istæ crassitudine ac firmitate easdem multoties superent. Nihil tamen obstare videmus, quo minus ex aliis etiam rebus, v. g. lino firmiori vel xylineo, loco serici recepto, consieri possint, si quis id tentare velit. Ratio igitur generalis, cur ejusmodi vestes & loriciæ simili modo confectæ irruenti globo nihil cedant, hæc est, quod impetus a crescente successiva renitentia tantum debilitatur, ut, antequam corpus ad eas angustias est redactum, in quibus, ob ulterioris compressionis defectum, furori ejus succumbere deberet, maximam lædendi vim jam perdiderit. Causas vero specialiores de vi elastica corii, lanae & florum ferreorum in medium nunc proferre nolo, quia peculiarem id requireret pertractationem*

a) CHRIST. WEDELIVM verum autorem hujus dissertationis esse, non solum adjecta Dn. Præsidis Epistola testatur, sed multorum amicorum testimoniis confirmatum habeo.

tionem de *Elatere*, & summa eruditione jamjam sit præstitum ab autore laudatæ dissertationis.

§. XXVIII.

Dum vero lanam inter requisita lorice retulerim, non possum non citare, quæ LIPSIVS de *loricis laneis* l. c. p. 152. tradit: *E lana etiam eiusmodi coactiles thoraces reperio, ut in SVIDA, e scriptore veteri: φορῶσι δὲ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς θώρακας πλεητῆς, ὧν τὰ κύτη ὑπάρχουσι στερεὰ διὰ τὴν χρηστότητα τῶν πλεημάτων: h. e. ferunt in capitibus thoraces COACTILES, quorum sinuatio firma & stabilis manet, ob bonitatem coactilium. Video & Cesaris ævo in usu fuisse, etsi fortasse non tam probas, scribit de suis in metu hostilium sagittarum: omnes fere milites aut ex subcoactis aut ex centonibus tunicas aut tegmenta fecerant, quibus tela vitarent. Imo pergit LIPSIVS: annon tale aliquid sponsia Samnitum in Livio? sponsia inquit pectori tegumentum, ita, ut his verbis loricas spongiosas, quæ eandem certe vim elasticam habent, commendare videatur. Sed monendum est de his loricis spongiosis, quod minime mihi placeant, 1) quia enormiter crassæ fieri deberent, si adversus ictum gladiatorum ac sclopetorum essent valituræ; 2) timendum, ne illis, qui eas gerunt, idem eveniat, quod *Thaletis asinus* non sine summa molestia est expertus.*

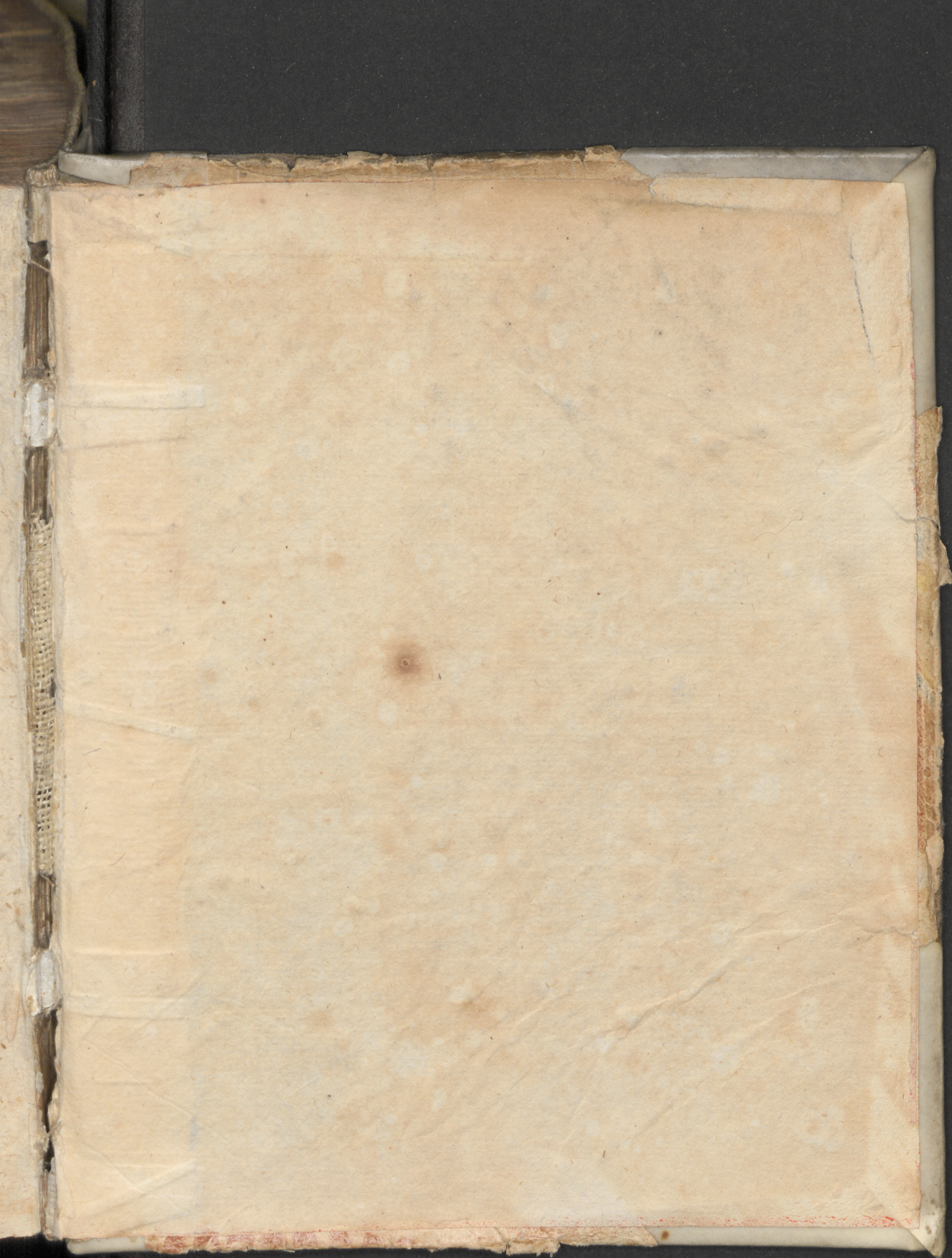
§. XXIX.

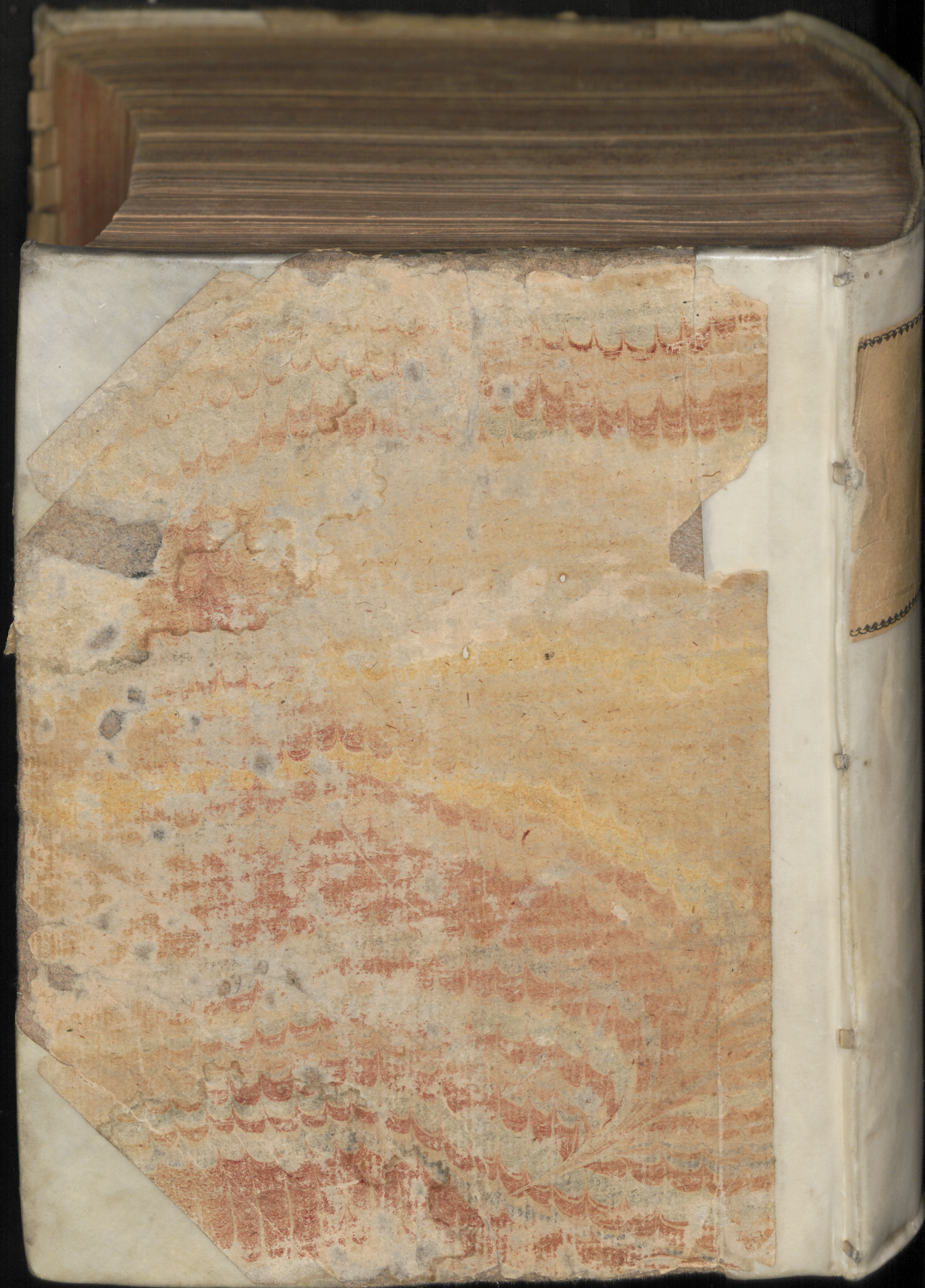
§. XXIX.

Hæc sunt L. B. quæ ad illustrationem tam nobilis & hætenus obscuræ materiæ facere possunt. Si in veterum scriptorum monumentis eruendis atque congerendis iudicium non ubique attuli, veniam dabis & meliora nos docebis. Satis interim ex his elucet, quid sententia de Loricis linteis partim veri partim falsi in se contineat. Poteris ex diversis adductis eruditorum opinionibus facile colligere, quod, etsi nihil certi habere videantur, tamen in eo uno ore omnes conveniant, fuisse olim in usu ejusmodi loricarum genus. Nostrium quod attinet inventum, ita comparatum est, ut quis tentet, & , in quantum valeat, experiatur. Nihil igitur ad finem laboris mihi expeto, quam æquum iudicium lectoris, quod si fuero consecutus, voti mei summam me contigisse arbitrabor.

T A N T V M.

§. XXIX.

Hæc sunt L. B. quæ ad illustrationem tam nobilis & hætenus obscuræ materiæ facere possunt. Si in veterum scriptorum monumentis eruendis atque congerendis iudicium non ubique attuli, veniam dabis & meliora nos docebis. Satis interim ex his elucet, quid sententia de Loricis linteis partim veri partim falsi in se contineat. Poteris ex diversis adductis eruditorum opinionibus facile colligere, quod, etsi nihil certi habere videantur, tamen in eo uno ore omnes conveniant, fuisse olim in usu ejusmodi loricarum genus. Nostrium quod attinet inventum, ita comparatum est, ut quis tentet, &, in quantum valeat, experiatur. Nihil igitur ad finem laboris mihi expeto, quam æquum iudicium lectoris, quod si fuero consecutus, voti mei summam me contigisse arbitror.

TANTVM.

